

# Isaac Asimov - A végső válasz

Murray Templeton élete delén járt, negyvenötödik évét taposta, és testében a szívkoszorúér kivételével minden tökéletesen működött, de ez az egy éppen elég volt.

Hirtelen tört rá a fájdalom; előbb pillanatok alatt elviselhetetlenné fokozódott, majd fokozatosan alábbhagyott. Templeton érezte, hogy légzése lassul, és valami különös béke nyugalma árad szét a testében.

Közvetlenül a fájdalom után tapasztalt megkönnyebbülés a gyönyörök netovábbja. Murray szinte szédítően könnyűnek érezte magát, mintha csak felemelkedett volna a levegőbe, és lebegne a föld felett:

Felnyitotta a szemét, és tompa szórakozottsággal vette tudomásul, hogy még mindig izgatottan sürgölődnek körülötte az emberek. Teljesen váratlanul, a laboratóriumban lepte meg őt a fájdalom, és amikor megtántorodott, egy pillanatra még hallotta a többiek meglepett kiáltásait, de aztán már csak a mindent elborító agóniát érzekelte.

Most, a fájdalom megszűntével; a többiek még mindig ott nyüzsögnek és aggodalmaskodnak a földön heverő teste körül...

Ekkor döbrent rá, hogy ő maga felülről látja a saját testét. A teste ott volt lent kinyújtózva, eltorzult arccal. És ő innen fentről, a békességből nézett le rá.

Csodák csodája, gondolta, az élet utáni életben hívő diliseknek ez egyszer igazuk volt!

És bár egy ateista fizikus számára igencsak megalázó eseménynek számít a saját halála, ő csak egészen enyhe meglepetéssel vette tudomásul a tényt, s belső békéje háborítatlan maradt.

Most valami angyalnak vagy hasonlónak kellene értem jönnie - gondolta.

A földi világ képe elhomályosodott. Tudatára sötétség borult, és a távolban egy fénylény némiképp emberre emlékeztető alakja jelent meg, mely melegséget sugárzott.

Jó vicc, Móric, gondolta Murray. Most mennybe megyek. Alighogy ezt elgondolta, a fény elhalványult, bár a melegség maradt. Nem csökkent a belső béke érzete sem, noha a világmindenségben már csak két dolog létezett: ő és a Hang. És a Hang így szólt:

- Még mindig tudok örülni a sikernek, pedig milyen sokszor végigcsináltam már ezt.

Murray erre válaszolni akart valamit, de nem tudta, van-e még szája, nyelve, vannak-e hangszálai. Mindenesetre megpróbált valamilyen hangot képezni. Próbált száj nélkül hümmögni, próbált lihegni, próbálta kipréselni a hangot azzal, hogy összeszorított... valamit.

És sikerült. Hallotta a saját, jól felismerhető hangját és a saját, végtelenül tisztán esengő szavait.

- Ez a mennyország? - kérdezte Murray. És a Hang így gálaszolt:

- A te fogalmaid szerint ez nem nevezhető helynek. Murray zavarba jött, de mindenképpen fel kellett tennie a következő kérdést:

- Nézd. el nekem, ha számárságot kérdezek. Te vagy az Isten?

A Hangnak az intonáció megváltoztatása és a hangzás tökéletességének csorbítása nélkül is sikerült valamiképpen éreztetnie, hogy ő most remekül szórakozik.

- Különös, hogy végtelenül sokféle módon ugyan, de ezt a kérdést mindig fel szokták tenni nekem. Nem tudok olyan választ adni, amit te is fel tudnál fogni. Csak annyit mondhatok, hogy... vagyok. Tetszés szerinti szóval vagy fogalommal kiegészítheted a mondatot.

Ekkor Murray azt kérdezte: - És mi vagyok én? Lélek? Vagy énbennem is csak a létezés testesül meg? - Igyekezett, hogy ne érződjön ki a gúny a hangjából, de érzése szerint ez nem nagyon sikerült. Ekkor egy pillanatra arra gondolt, hogy megtoldja a mondatot még egy "Felség" vagy "Szent Atyám" megszólítással vagy akármivel, ami elveszi a kérdés életét, de végül képtelen volt kimondani bármit is, holott létezése során először számolt azzal a

lehetőséggel, hogy tiszteletlenségéért - vagy bűnéért? - pokolra juthat.

A Hangon nem érződött, hogy megsértődött volna.

- A te lényegedet még te is könnyen megértheted. Léleknek is nevezheted magad, ha jólesik, de tulajdonképpen elektromágneses erők szövevénye vagy, és ezen erők kapcsolódásai és viszonyai a legapróbb részletig pontosan imitálják a te fogalmaid szerinti világegyetemben létező agyad szerkezetét. Ezért tudsz gondolkodni, vannak emlékeid, és van személyiséged. Ezért érzed még mindig, hogy te vagy te.

Murray hitetlenkedve megjegyezte:

- Vagyis az agyam lényege állandó volt,

- Egyáltalán nem. Semmi sem állandó benned, csak az, amit én állandóvá akarok tenni. Én formáztam meg az erőhálót. Én építettem meg, mialatt te fizikailag is léteztél, és ahhoz a pillanathoz igazítottam, amikor megszűntél létezni.

Érződött, hogy a Hang határozottan elégedett magával. Rövid szünet után így folytatta:

- Bonyolult, de tökéletesen pontos építmény. Természetesen minden emberi lény számára készíthetnék ilyet, de örülök, hogy nem teszem. Örömöm telik a válogatásban.

- Tehát csak nagyon keveset választasz ki közülünk. - Nagyon keveset.

- És mi a többiek sorsa?

- A feledés! Ja persze, ti pokolról képzelődtök.

Murray elpirult volna, ha képes lett volna rá. Így csak annyit mondott:

- Én aztán nem. De sokan szokták emlegetni. Azért nemigen gondoltam volna, hogy elég erényes vagyok ahhoz, hogy kitüntess a figyelmeddel, és a választottak közé sorolj.

- Erényes? Aha, értem már, mire gondolsz. Nehezemre esik leereszkednem a te szintedre. Nem. Téged a szellemi befogadóképességed miatt választottalak ki, ahogyan sok milliószor trillió más egyedet is kiválasztok a világegyetemben élő értelmes fajok képviselői közül.

Murray azon kapta magát, hogy egyszerre elfogja a kíváncsiság. Kíváncsi volt ő egész életében.

- Mindannyiukat te választod ki, vagy többen is vannak hozzád hasonló? - Murray egy futó pillanatig azt hitte, hogy ingerült választ kap majd a kérdésére, de a Hang minősége, mit sem változott.

- A te szempontodból lényegtelen az, hogy vannak-e mások is. Ez a világ az enyém, egyedül az enyém. Én találtam ki, én építettem fel, és minden, ami benne van, az én céljaimat szolgálja.

- És az általad létrehozott több kvadrillió erőhálózat közül éppen rám esett a választásod? Annyira fontos vagyok? A Hang erre azt válaszolta:

- Egyáltalán nem vagy fontos. Én most, te úgy érzed, egyidejűleg másokkal is együtt vagyok.

- És mégis egyetlenegy van csak belőled?

A Hang a jelek szerint ismét jót mulatott a kérdésen. - Az önellentmondás csapdájába akarsz csalni. Képzeld el egy amőbát, amely csak egyetlenegy sejt vonatkozásában tudja felfogni a személyiség egységét; egy harminc kvadrillió sejtből álló ámbrás cet hogyan válaszolhatna az amőba számára is érthetően ugyanerre a kérdésre?

- Ezen még gondolkozni fogok - felelte Murray mogorván. - Lehet, hogy egyszer megértem.

- Pontosán erről van szó. Ez a te dolgod. Gondolkodni fogsz.

- De minek? Ha jól sejtem, te már mindent tudsz.

- Még ha tudnék is mindent - felelte a Hang -, honnét tudhatnám, hogy csakugyan mindent tudok?

- Ez most úgy hangzott, mintha egy keleti filozófus mondta volna. Pedig csak azért tűnik mély gondolatnak, mert valójában nem jelent semmit. '

- Ígéretes tehetség vagy - szólt a Hang. - Paradoxonra paradoxonnal válaszolsz; csak az a

baj, hogy amit én mondtam, az nem paradoxon. Gondold végig! Öröktől fogva létezem, de mit jelent ez? Azt jelenti, hogy nem tudok visszaemlékezni arra a pillanatra, amelyben létrejöttem. Ha emlékeznék, az azt jelentené, hogy nem létezem öröktől fogva. Ha viszont nem tudok visszaemlékezni a keletkezésemre, akkor legalább egyetlenegy olyan dolog létezik, amit nem tudok, ez pedig saját magam létrejöttével kapcsolatos.

Akkor pedig - noha tudásom végtelen - az is igaz, hogy a birtokolható ismeretek száma is végtelen, és nincs bizonyosság arra, hogy a két végtelen egyenlő. A potenciális tudás végtelensége végtelenül nagyobb lehet, mint az én tényleges tudásom végtelensége. Mondok egy egyszerű példát: tegyük fel, hogy ismerek minden páros egész számot. Ez esetben végtelen sok számot ismerek, pedig semmit sem tudok a páratlan egész számok létezéséről.

- De a páratlan egész számok levezethetők a párosakból

- felelte Murray. - Ha veszed az egész végtelen sorozatot, és minden páros számot elosztasz kettővel, eredményképp egy újabb végtelen sorozatot kapsz, ami tartalmazni fogja a páratlan egész számok végtelen sorozatát.

- Fején találtad a szöveget - mondta a Hang. - Meg vagyok veled elégedve. Az lesz a feladatod, hogy hasonló, de sokkal bonyolultabb problémákról, ismert és egyelőre még ismeretlen dolgokról elmélkedj. Meghagytam az emlékeidet. Emlékezni fogsz minden adatra, amit valaha is megtanultál, amivel életed során találkoztl, tudni fogsz mindent, amit már kikövetkeztettél vagy ki fogsz következtetni ezekből az adatokból. Szükség esetén engedélyezem neked, hogy tudomást szerezz olyan újabb, általad fontosnak ítélt adatokról, amelyek birtokában megoldást találhatsz a saját magad által felvetett problémákra.

- Te nem tudnád megtenni ugyanezt?

- Megtehetném - felelte a Hang -, de így érdekesebb. Azért teremtettem a világegyetemet, hogy több tényezővel dolgozhassak. Beépítettem a bizonytalansági tényezőt, az entrópiát és egyéb kiszámíthatatlansági faktorokat is, hogy ne legyen első pillantásra átlátható az egész. A módszer bevált, mert a világ fennállása óta egyfolytában szórakoztat.

Azután megengedtem a bonyolultabb szerveződések létrejöttét is, és ezekből előbb élet, később pedig intelligencia született. Megvizsgáltattam őket egy kutatócsoporttal, nem mintha szükségem lett volna a tudósok segítségére, de ezzel újabb kiszámíthatatlansági tényező lépett be. Rájöttem, hogy nem tudom megjósolni, hogy legközelebb a tudásnak melyik becses szeletkéjére bukkannak rá, honnan bányászszák azt elő és miképpen jutnak el hozzá.

- Gyakran megesik ez? - kérdezte Murray.

- Persze. Egyetlen évszázad sem múlik el anélkül, hogy valahol napvilágot ne látna valamilyen érdekes felfedezés. - Olyasmi, amire előbb vagy utóbb magad is gondoltál volna?

- Igen.

- És tényleg lehetségesnek tartod, hogy én is a kedvedre tehetek?

- A következő évszázadban? Erre gyakorlatilag semmi esély. Viszont hosszú távon biztos, hogy sikerrel jársz, mivel az idők végezetéig ezen fogsz munkálkodni.

- Az idők végezetéig fogok gondolkodni? Örökké? - kérdezte Murray.

- Igen.

- És mi célból?

- Mondtam már. Azért, hogy újdonságokat fedezz fel. - De azon kívül. Mi célt szolgál ez az egész?

- Akkor is ezt tetted, amikor a világegyetembér éltél. Akkor mire szolgált?

Murray így felelt:

- Arra, hogy olyan újdonságokat fedezzek fel, amelyeneket rajtam kívül nem fedezhet fel senki más. Arra, hogy elismerjenek a társaim. Arra, hogy megelégedést érezzek, miközben tudom, hogy csak rövid idő áll a rendelkezésemre a feladat végrehajtásához. Ezzel szemben most csak olyasmit fedezhetek fel, amit egy kis fáradtsággal te magad is felfedezhetnél. Tőled dicséretet nem kapok, te legfeljebb jót szórakozol. És a jól végzett munka öröme sem az

enyém, ha a munkához rendelkezésemre áll az egész örökkévalóság.

- És nem találsz, hogy gondolkodni és valamit felfedezni önmagában is érték? - kérdezte a Hang. - Szerinted emellett még másra is szükség van?

- Véges időre mindenképpen. Ne álljon előttem az egész örökkévalóság.

- Értem, mire gondolsz. De hiába: nincs más választásod. - Azt mondd, az a dolgom, hogy gondolkodjam. Nem kényszeríthetsz erre.

- Nem szeretném, ha direkt módon kellene téged kényszerítenem. Erre nem lesz szükség. Gondolkodni fogsz, mivel a gondolkodáson kívül semmi mást nem tudsz csinálni. Képtelen vagy nem gondolkodni.

- Akkor kitűzök magam elé valamilyen célt. Kitalálok valami értelmeset.

- Azt természetesen megteheted - mondta a Hang elnézően.

- Máris kitaláltam valamit. - Megtudhatnám, mi az?

- Már tudod is. Világos előttem, hogy nem közönséges párbeszédet folytatunk. Úgy alakítod az agyamat helyettesítő erőhálót, hogy azt higgyem, hallok és beszélek, holott te közvetlen gondolatcseré útján érintkezel velem. És amikor a gondolataim megváltoztatják az erőhálót, te rögtön tudomást szerzel róluk, és nincs szükséged arra, hogy jószántamból közöljem őket veled.

- Meglepően jól gondolkodsz - mondta a Hang. - Meg vagyok veled elégedve. Csakhogy nekem abban is örömöm telik, ha rábírlak, hogy önként mondd el a gondolataidat.

- Akkor elmondom. Az a' célom, hogy rájöjjék, hogyan rombolhatom szét az erőhálót, amit te hoztál létre. Nem akarom, hogy a gondolkodásom a te szórakoztatásodon kívül semmi más célt ne szolgáljon. Nem akarok örökké csak azért gondolkodni, hogy téged mulattassalak. Nem akarok örökké létezni csak azért, hogy téged szórakoztassalak. Minden energiámmal azon leszek, hogy szétromboljam az erőhálót. Engem az tudna szórakoztatni.

Erre a Hang így felelt:

- Ez ellen semmi kifogásom. Az, hogy gondolatoidat a saját létezésed megszüntetésére összpontosítod, akaratom ellenére érdekes új felfedezéseket eredményezhet. No és persze semmire sem jutsz azzal, ha sikerül elkövetned az öngyilkosságot, mivel akkor egy pillanat alatt újra megteremtelek, mégpedig úgy, hogy ne ölhesd meg magad még egyszer. Ha pedig újabb, még kifinomultabb módszereket agyalsz ki, úgy teremtelek meg, hogy azt a lehetőséget is kizárom és így tovább. Érdekes játék lenne, de attól még te léteznél az idők végezetéig. Mert ez az én akaratom.

Murray úgy érezte, a Hang megremeg egy kissé, de ennek ellenére a szavak tökéletes nyugalommal csendültek fel.

- Akkor tulajdonképpen mégiscsak a pokolra kerültem? Azt mondtad, olyan nincs, de ha ez a pokol, akkor te a pokoli játékszabályok szerint hazudhatsz is.

- Ebben esetben viszont - felelte a Hang - semmi értelme azt mondanom neked, hogy nem vagy a pokolban. Mindazonáltal biztosíthatlak efelől. Nincs itt se mennyország, se pokol. Csak én. .

Murray tovább érvelt.

- Akkor most tegyük fel, hogy a gondolataim értéktelenek a számodra. Ha semmi értékeset nem tudok felmutatni, nem lenne érdemes megsemmisítened engem, hogy ezzel megkíméld magad a további vesződéstől?

- Megjutalmazalak? A kudarcért a nirvánát akarod jutalmul, és te semmit sem adsz érte? Ez számomra rossz csere lenne. Nem fogsz kudarcot vallani. Előttem az öröklét, és elkerülhetetlen, hogy minden igyekezeted ellenére rá ne bukkanj legalább egy érdekes gondolatra.

- Akkor viszont más célt tűzök ki magam elé. Nem keresem saját magam elpusztításának a módját. Az lesz a célom, hogy megalázzalak. Olyasmit fogok kitalálni, amire te nemhogy nem gondoltál, de nem is tudnál gondolni soha. Megtalálom a végső választ, amin túl már nem

létezik tudás.

- Rosszul értelmezted a végtelenség fogalmát - válaszolta a Hang. - Olyan dolgok is létezhetnek, amelyeket eddig még nem próbáltam megismerni. De nem létezhet olyasmi, amit ne tudnék megismerni.

Murray gondolataiba merülve azt felelte:

- Nem ismerheted meg a saját keletkezésed körülményeit. Ezt már mondtad. Ezért aztán a végzetedet sem ismerheted. Nagyszerű! Akkor ezt fogom keresni, és ez lesz a végső válasz. Nem magamat fogom elpusztítani. Téged pusztítalak el, hacsak te el nem pusztítasz előbb engem.

- Hoppá! - mondta a Hang. - Az átlagosnál rövidebb idő alatt jutottál el idáig. Azt hittem, tovább fog tartani. Azok között, akik itt vannak velem ebben a tökéletes és vég nélküli gondolkodás uralta létben, egyetlenegy olyan sincs, aki ne akarna elpusztítani. De nem tudják megtenni.

- Elöttem az örökkévalóság, még rájöhettek, hogyan pusztítsalak el - felelte Murray.

A Hang egykedvűen válaszolt:

- Akkor próbálj meg rájönni. - És eltűnt.

De Murray elégedett volt, talált magának egy célt. Mert mi másra is törekedne minden, örökös létezésének tudatában! evő lény, mint a saját pusztulására?

És mi mást keresne a Hang is sok-sok billió éve? Mi más vezethette őt az intelligencia megteremtésében, bizonyos fajok megmentésében és munkába állításában, ha nem az, hogy igénybe vegye a segítségüket a nagy kutatásban? És Murray azt akarta, hogy neki, egyedül csak neki sikerüljön megtalálnia a választ.

És Murray a nemes cél tudatától felvillanyozva, minden részletet figyelembe véve gondolkodni kezdett.

Elvégre ideje volt bőven.

*Hajdú Gábor fordítása*